

DE WIJNGAARDBERG IN WEZEMAAL

EEN NATUURMONUMENT VAN EUROPEES BELANG

Luc Vervoort

Van alle Hagelandse ijzerzandsteenheuvels is de Wijngaardberg een van de weinige die relatief gaaf is bewaard gebleven. Anders dan zijn Rotselaarse lotgenoten de Middelberg en de Heikantberg is hij gevrijwaard van bebouwing en verkavelingen.

In de jaren '50 van de vorige eeuw werd het tot dan toe met bos en heide begroeide plateau wel verregaand ontgonnen voor de perziken- en pruimteelt. Natuurwaarden met bos en heide bleven vooral bewaard op de scherpe noordhellingen van de heuvel. Door het relatief kleinschalige karakter en het beperkt gebruik van meststoffen hadden de vroegere boomgaarden nog een hoge natuurwaarde. Dat bleek des te meer toen de teelt in de jaren '70 begon te tanen en brem- en gaspeldoornstruweel overal zomaar terug de kop opstak. Omwille van zijn gaafheid en de grote natuurwaarden werd de Wijngaardberg op het gewestplan aangeduid als natuurgebied en gerangschikt als landschap. De adequate bescherming was mee het resultaat van de actie van onze vereniging en de Culturele Kring Wezemaal die alles in het werk hadden gesteld om een gepland motorcrosscircuit te vrijdelen.

Een smeltkroes van landschappelijke en ecologische waarden

Aan de basis van de hoge natuurwaarden van de Diestiaanheuvels liggen de stenige ijzerrijke gronden die plaatselijk afwisselen met van nature wat vruchtbaarder zandlemige plekken. Ook het – naar Vlaamse normen – uitgesproken reliëf met zuid- en noordhelling geeft kansen aan een afwisselende fauna- en flora. Het historisch gebruik heeft nog geleid tot extra variatie. Een aantal diepe holle wegen en historische ijzerzandsteengroeves doorsnijden de grondlagen waardoor lokaal steile wanden oprijzen met afwisselend ijzerzandsteen of kleiige lagen. Enkel de zuidhelling was in het verleden het toneel van een aantal warmteminnende teelten waarvan de perziken- teelt grotendeels de laatste in de rij was. Op enkele percelen zijn recent een aantal wijngaarden hernomen onder impuls van het gemeentebestuur en de vzw de Ste-

nen Muur. Ongetwijfeld werd het aloude bosgebied in het verleden ook beïnvloed door begrazing (schapen?), getuige nog de melding van het voorkomen van jeneverbes tot in de 19de eeuw. Daarna werden bos en

heide qua soortenrijkdom sterk aangetast door de aanplant van exotische bomen of dichte, gelijkjarige (donkere) beukenbestanden. Door het hakhoutbeheer op grote delen kon er lange tijd toch nog wat licht doordringen tot op de bodem waardoor soorten van bosranden en heide konden overleven. Bijna 25 jaar geleden kon onze vereniging de eerste percelen in beheer nemen om terug te werken aan een gevarieerder geheel. Waardevolle bomen worden vrijgesteld van opdringerige Amerikaanse eiken en door begrazing worden open plekken gecreëerd in het voordeel van heide en bosbes. Deze natuurwaarden werden ook Europees gevalideerd.

*Boven: begrazing met schapen zorgt voor afwisseling van bos en heide. Foto Kevin Feytons
Rechts: ijzerzandsteen is de basis van het gevarieerd reliëf en natuurwaarden. Foto Luc Nagels*

Bijzonder leefmilieu zorgt voor groeiplaatsen van bijzondere planten.

Linksboven: fraai hertshooi, rechtsboven: liggende vleugeltjesbloem, linksonder: struikheide, rechtsonder: dopheide en dubbelloof (varen). Foto's Kevin Feytons

Historisch permanente bossen op voedselarme bodems, heide en heischrale graslanden zijn overal in Europa een aandachtspunt. Door de aanduiding als Europees habitatrictlijngebied is het dit ook ondertussen voor het Vlaamse beleid. Het is aan iedereen om deze zorg ernstig op te nemen, ook voor de Wijngaardberg. Vanuit de Europese overheid ontvangt onze vereniging alvast de volgende jaren hiervoor steun vanuit haar 'Life-programma'.

Niet alleen natuur

Het unieke aan de Wijngaardberg is de combinatie met een diversiteit aan andere waarden. Uiteraard is er de geologische waarde

als een restant van een versteende zandbank uit de Diestiaanzee. De opbouw en de gelaagdheid is er – zeker in vergelijking met de andere heuvels – nog over grote delen intact. In de wanden van de holle wegen en de ijzerzandsteengroeven kunnen ze bestudeerd worden. Daarnaast vinden we veel sporen van eeuwenlang samenleven met de natuurlijke mogelijkheden die het landschap ter plaatse bood. In de steentijd waren de heuvels verblijfplaats voor jagers die de wildrijke streek aandeden, getuige de talrijke vondsten van bewerkte silex. IJzerlakken die her en der aangetroffen kunnen worden, tonen aan dat de ijzerzandsteen in de ijzertijd in primitieve smeltoventjes terecht kwam. Het meest bekend zijn

Beuken op de noordhelling. Foto Luc Nagels

Landbouwteelten op het plateau. Foto Luc Nagels

de oude wijngaardterrassen en de 'steenen muur', waarvan het onduidelijk is of deze laatste gebouwd werd om de Wijngaardberg tegen gure noordenwinden te beschutten of als afscherming tegen (grazende) dieren. Deze combinatie van landschappelijke en cultuurhistorische waarden maken de 'Wezemaalse berg' een interessant gebied om te bezoeken. Dankzij de aankopen van het gebied door Natuurpunt werd de gemeente in de mogelijkheid gesteld om aaneensluitende wandelroutes uit te stippelen die alle bezienswaardigheden aandoen. Ook het meest intacte deel van de 'steenen' wijngaardmuur is eigendom van onze vereniging en kan daardoor vroeg of laat deel uitmaken van een restauratie-initiatief.

Door een grondige kennis van alle onderdelen probeert onze vereniging bij haar beheer alle waarden van het gebied tot hun recht te laten komen. Alleszins draagt dit bij tot de aantrekkelijkheid van de Wijngaardberg, getuige de talrijke bezoekers die het gebied mag verwelkomen.

Tijdens de opendeurdag op zondag 5 oktober laat Natuurpunt Oost-Brabant, de Werkgroep Natuur en Erfgoed en Natuurpunt Rotselaar door deskundige sprekers de natuur- en cultuurwaarden verder uitdiepen en toont ze deze daarna op het terrein aan het grote publiek via de uitgestippelde wandelingen met landschapsposten.

Alvast iedereen welkom.

Wijngaardberg opendeurdag 5 oktober

Programma

10u00: Ontvangst symposium in de refter van Vrije basisschool De Rank, Aarschotsesteenweg 172 te Wezemaal

10u30: start symposium: De Wijngaardberg, een natuurmonument van Europees belang

- Welkomstwoord door Hugo Abts, voorzitter Natuurpunt Oost-Brabant
- Geowaarden van de Wijngaardberg door Michel Dusar, geoloog Instituut voor Natuurwetenschappen
- Cultuurhistorische waarden van de Wijngaardberg door Bart Minnen, Historicus dr. Middeleeuwen en Nieuwe Tijd
- Erfgoedwaarde en bescherming van de Wijngaardberg door Jan Van Ormelingen, erfgoedconsulent Landschappen, Agentschap Onroerend Erfgoed
- Europese natuurwaarden van de Wijngaardberg door Luc Vervoort, projectmedewerker Life-Hageland Natuurpunt
- 25 jaar beheer Wijngaardberg door Natuurpunt Rotselaar

12u30 tot 13u30: Receptie

Vanaf 13u30: start van korte en lange bewegwijzerde wandelingen naar en op de Wijngaardberg. Op het traject zijn landschapsposten voorzien waar je extra informatie krijgt.

Parkeren: op o.a. Wezemaalplein in Wezemaal

Info: Veerle Vervoort, 016 30 92 95 of Margriet Vos, 016 46 04 78, www.natuurpuntoostbrabant.be